

Skadeprinsippet: et forsvar for individets frihet

Etter å ha arbeidet med dette kapitlet skal du kunne:

- anvende skadeprinsippet på konkrete problemstillinger;
- forklare hvordan skadeprinsippet kan begrunnes utilitaristisk;
- problematisere skadeprinsippet.

Et viktig prinsipp for mange liberale politiske tenkere er det som ofte kalles frihets- eller **skadeprinsippet**. Prinsippet sier at bruk av makt mot kompetente og velinformerte voksenpersoner er tillatt kun for å hindre skade på andre. Det ble formulert av den engelske filosofen John Stuart Mill (1806–1873). Mill brukte ikke selv uttrykk som «skadeprinsippet» eller «frihetsprinsippet». Disse betegnelseene er skapt i ettertid. Den vanligste betegnelsen er nok «skadeprinsippet», som også vil bli brukt i den videre fremstillingen her. Fremstillingen forklarer først hva skadeprinsippet innebærer, og hvordan Mill

begrunner det. Deretter ser vi på noen av problemene som er forbundet med prinsippet.

Skadeprinsippet: Et prinsipp som sier at vi kan begrense en persons handlingsfrihet kun for å hindre skade på andre.

Skadeprinsippet er et svært frihetsvennlig prinsipp. Det stiller strenge krav til den som vil begrense andres frihet. Så lenge våre handlinger ikke påfører andre skade eller ulemper de ikke samtykker til, bør vi stå fritt til å gjøre som vi vil. At vi opptrer støtende, umoralsk eller på en måte som er til skade for oss selv, er ikke tilstrekkelig grunnlag for å begrense vår handlefrihet. Bare hvis våre handlinger utgjør en fare for andre, er det tillatelig å utøve tvang mot oss (Mill, 1859/1991, s. 14).

Skadeprinsippet er ment å være et allment prinsipp som begrenser samfunnets rett til å utøve kontroll over oss – enten gjennom lovgivning eller gjennom sosialt press. Prinsippet er anti-paternalistisk. **Paternalisme** kommer av det latinske ordet for faderlig (*paternalis*), og består i å regulere hva andre kan gjøre ut fra omsorg for dem, slik en far kan vise omsorg for sine barn ved å sette grenser for dem. Hvorvidt et inngrep i personers frihet er paternalistisk eller ikke, beror på begrunnelsen for inngrepet. Hvis inngrepet er begrunnet med henvisning til hva som er best for den som får innskrenket friheten sin, er det et paternalistisk inngrep. I Norge var proffboksing forbudt frem til 2014. En viktig del av begrunnelsen for dette forbudet viste til de farene utøverne utsatte seg selv for. Spesielt var man opptatt av faren for alvorlig hjerneskade. Denne måten å begrunne lovforbud på